

EJTN seminar koolitajate koolitamisest

22.-23. oktoober 2013

Firenze, Itaalia

Mariliis Timmermann, koolitusspetsialist

Osalesin 22.-23. oktoobril 2013 Firenze toimunud EJTNi teisel *Training the Trainers* seminaril *Initial Training*. Seminarist võttis osa 32 kohtunike koolitamisega tegelevat inimest 20 Euroopa riigist. Seminari materjalid on leitavad EJTNi veebilehel aadressil <http://www.ejtn.net/en/About/Training-the-Trainers/>.

Seminari põhirõhk oli suunatud erinevates Euroopa riikides kohtunikuks või prokuröriks saamise süsteemide tutvustamisele, võrdlemisele ning analüüsimisele, kas need vastavad praegustele vajadustele.

Esimese koolituspäeva esimeses pooles tutvustas Itaalia esindaja Euroopa riikides läbi viidud küsitluse tulemusi ning tõi välja kohtunikukandidaatide koolitamise süsteemide erinevusi ja sarnasusi. Ettekandja leidis, et kohtunike ja prokuröride tööle värbamise ja hindamise süsteemide erinevused on tingitud kindlasti riikide ajaloolistest ja kultuurilistest erinevustest ning ühe süsteemi muutmata kujul teise riiki ülevõtmine ei ole võimalik. Lisaks õiguslastele teadmistele kasutatakse mõnes riigis ka meditsiinilisi või psühholoogilisi teste. Nende testide puhul on küsitav, kas need näitavad ikka kandidaatide tegelikku olemust. Seetõttu tuleks hindamise raskuspunkt viia mitte kandidaaditeenistusse valimisele, vaid kohtunikuks saamise otsustamisele. Tänapäeva kohtunik ja prokurör peaks olema hästi kursis Euroopa Liidu õiguse arengutega, oskama inglise ja prantsuse keelt ning omama teadmisi teistest teadusharudest. Väga oluline on õppida läbi praktilise kogemuse ning võtta eeskuju kogenud kolleegidest. Kohtunikke ja prokuröre tuleks ette valmistada ühesuguse programmi järgi, sest mõlemal on õigus piirata isikute põhiõigusi. Lisaks tavapärastele metodoloogiatele tuleks koolitusprogrammi lisada ka praktikad välisriigis. See on oluline ka ametis olevate kohtunike jaoks. Koolituse kestuse ja sisu osas võiks olla välja töötatud üldised juhtnöörid. Kohtunikuks sobivuse hindamisel on Prantsusmaal hiljuti välja töötatud nn 13 oskust. Nendeks on:

- 1) oskus määratleda, omandada ja rakendada eetika norme
- 2) oskus analüüsida ja teha situatsioonist või toimikust kokkuvõtte
- 3) oskus määratleda, austada ja tagada korrektne menetlus
- 4) oskus kohaneda erinevate situatsioonidega
- 5) oskus võtta autoriteetne või tagasihoidlik hoiak, vastavalt olukorrale
- 6) oskus kuulata ja suhelda teistega
- 7) oskus valmistada ette ja viia läbi istung kooskõlas vastuoluliste normidega
- 8) oskus lepitada kohtuprotsessi pooli
- 9) oskus teha otsus, mis põhineb õigesti asjaoludel ja õigusel, vastavalt kontekstile, ning mida on võimalik ellu viia ja mis on juhitud tervest mõistusest
- 10) oskus motiveerida, formaliseerida ja selgitada tehtud otsust
- 11) oskus võtta nii riigisisest kui rahvusvahelist ühiskondlikku konteksti õigesti arvesse
- 12) oskus meeskonnatööks
- 13) oskus organiseerida meeskonnatööd, uuendada ja tulla toime ressursidega.

Järgmiseks tutvustas Hollandi esindaja lühidalt 1. jaanuarist 2014 Hollandis kasutusele võetavat uut kohtunikke ettevalmistavat programmi. Seejärel arutati mitmesuguste väidete üle, nt kas kohtunike puhul on olulisemad õigusalsed teadmised või sotsiaalsed oskused; kas tänapäeva kohtunik peab omama häid teadmisi kõikidest valdkondadest; kas kohtunik peab igas oma otsuses kajastama ühiskonna arvamust; kas tulevikus on olemas ainult Euroopa Liidu kohtunikud ja prokurörid.

Sellele järgnes töötubade sessioon. Iga seminaril osaleja osales kolmes töötoas, mille teemadeks olid: eetika ja deontoloogia, metodoloogia valik ning tööle värbamine ja hindamine.

Eetika ja deontoloogia töötoas käsitleti eetika ja deontoloogia olemust ning nende seoseid korruptsiooniga ning rahvusvahelisi õigusakti, mis sätestavad kohtunikele ja kohtupidamisele esitatavaid nõudeid. Töötoa läbiviija poolt ettevalmistatud materjalist jõudsime läbi vaadata vaid väga väikese osa, kuid kõige kasulikum mõte, mis sellest töötoast kõlama jäi, oli see, et iga korruptsioonivastase normi tagant tuleb otsida väärtust, mida see norm kaitseb, ning kui kohtunikul tekib eetiline dilemma, siis ta peab otsust tehes võtma arvesse seda, et normi vastu eksides rikub ta alati kodanike õigust õiglasele kohtumenetlusele.

Metodoloogia töötoas käsitleti kõigepealt erinevaid kohtunikukandidaatide koolitamisel kasutatavaid meetodeid ning iga meetodi plusse ja miinuseid. Arutelust tuli välja, et loengute kõrval kasutatakse järjest enam kaasusõpet, seminare ning samuti kohtuistungite simulatsioone. Töötoa läbiviija tutvustas uuringut, mille kohaselt kuulamise teel jääb meelde ainult 5% materjalist, samas kui praktilise tegevuse kaudu või teistele seletades jääb materjalist meelde 85%. Teoreetiliste teadmiste edastamiseks soovitati kasutada nn võileiva meetodit. See tähendab, et pärast sissejuhatust tuleb iga informatsiooni bloki vahepeal kasutada erinevaid nn aktiveerimise meetodeid, nt praktiline kogemus, kohtuistungis simulatsioon, mängud, debatid, diskussioon, grupitöö, aktiivne paus (st lektor teeb pausi ja palub teha kokkuvõtte sellest, mida ta just rääkinud oli) jne. Koolitus lõpus tuleb teha kokkuvõtte ja tuua välja tulemus.

Tööle värbamise ja hindamise (valiku) töötoas keskenduti teemale, mida hinnatakse ja kuidas hinnatakse kohtunikukandidaatide juures. Hindamine on mõõdetavate omaduste dokumenteerimise protsess. Omadusteks, mida hinnatakse on teadmised, oskused ja käitumine. Igat elementi tuleb hinnata erinevalt. Oluline on nii sisu kui ka hindamise protsess. Kui muutub üks, peab muutuma ka teine. Kuna Euroopa Liidus toimub pidev areng suurema mobiilsuse ja multikultuursete väärtuste poole, siis on vajalik, et ka hindamise objektid ja valiku protsess oleks sellega kooskõlas. Kuna kohtunikuamet on eluaegne, siis peab hindamine olema väga põhjalik. Igas riigis kasutatakse erinevat hindamise süsteemi. Sarnasustena võib välja tuua, et kohtnikuks saamise eeldusteks on ülikooli kraad, teatav praktiline kogemus ja paljudes riikides ka eksami sooritamine. Hindamise erinevused riigiti on kindlasti tingitud nii riikide ajaloolisest ja kultuurilisest taustast kui ka asjaolust, et puuduvad ühtsed kriteeriumid.

Seminari teisel päeval käsitleti e-õpet ning Hollandi ja Saksamaa esindajad tutvustasid nende riigis kasutusel olevaid e-õppe platvorme ning kasutusvõimalusi. Hollandis on loodud kohtunike jaoks juba 700 erinevat kursust, mida on võimalik läbida e-õppe vormis. E-õppe kõige olulisem pluss on see, et kursusel osaleja saab seda läbida siis, kui ta tunneb, et tal on selleteemalisi teadmisi just nüüd vaja.

E-õppe kursuse loomine on väljakutse koolituse lektori jaoks. Lektor peab oskama teha materjali atraktiivseks ning lisaks tavalisele informatsiooni edastamisele loengu vormis, kasutama veebiseminaride ning praktiliste ülesannete ja harjutuste vormi. Hollandi kogemuse pinnalt rõhutati, et e-õppe juurutamisel on kõige olulisem olla kannatlik – inimeste harjumuste muutumiseks peab andma aega.

Saksamaal kasutatakse ka nn segaõppe vormi - auditoorsele õppele eelneb või järgneb e-õpe. Näiteks tuleb enne auditoorset õpet tutvuda materjalidega eelnevalt e-õppe vormis vms. Saksamaa on e-õppe platvormina võtnud kasutusele Austrias välja töötatud platvormi. Selle suurimaks miinuseks oli asjaolu, et kui oli vaja materjale muuta, tuli see saata Austria firmasse, kes viib siis muudatused sisse.

Arutelu käigus toodi välja, et e-õppe kasutuselevõtmise üheks miinuseks võib olla ka nn vanema generatsiooni vähenenud arvuti kasutamise oskus. Hollandi ja Saksamaa esindajad lükkasid need kartused

tagasid ja rõhutasid, et kõige olulisem on ikkagi veebikursuste atraktiivsus. Kursuse läbimine ei nõua erilisi arvuti kasutamise oskusi.

Viimase suurema teemana käsitleti seminaril Euroopa kohtunike ja prokuröride koolitamisega seotud probleeme üldisemalt. Itaalia kohtunike koolitusasutuse esindaja tõi oma ettekandes välja, et koolitaja jaoks on kõige olulisem määratleda koolitatava profiil, kuhu koolitusega jõuda tahetakse. Kuid kohtunike ja prokuröride puhul on see profiil pidevas muutumises, mitmetahuline ning kohati isegi vastuoluline. Koolitamine ei ole ainult kohtunike ja prokuröride õigus, vaid ka kohustus. Ja kuna see on ka kohustus, siis see seab koolituste kvaliteedile väga kõrged nõudmised. Seega tuleb alustada koolitajate koolitamisest. Kohtunikke ettevalmistava koolituse puhul saab keskenduda ainult ametialaste oskuste arendamisele, isikuomadustega tegeletakse kandidaadi sobivuse hindamisel. Õiguslaste teadmiste ja eetika kõrval tuleb tähelepanu pöörata ka analüütilistele ning suhtlemisoskustele, aga samuti sotsiaalsete, kultuuriliste ning teadusalaste teadmiste arendamisele.